

Rozmieszczenie ludności na Ziemi

Scenariusz lekcji geografii w szkole ponadgimnazjalnej

Celem proponowanej lekcji jest wyjaśnienie przyczyn dysproporcji w rozmieszczeniu ludności na Ziemi na przykładzie Azji i Ameryki Południowej.

■ MICHAŁ JASNOSZ

Wobecnie obowiązującej *Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających w Treściach nauczania* zagadnieniom ludnościowym poświęcone są trzy punkty:

- a) zmiany liczby ludności świata i poszczególnych regionów, czynniki zmian liczby ludności,
- b) struktury demograficzne oraz ich ewolucja, fazy rozwoju demograficznego,
- c) zróżnicowanie ludności: rasowe, etniczne, językowe, religijne, kulturowe.

Prezentowana lekcja dotyczy pierwszego punktu, a konkretnie dysproporcji w rozmieszczeniu ludności na świecie na przykładzie dwóch kontynentów: Ameryki Południowej i Azji.

Cel ogólny: wyjaśnienie przyczyn dysproporcji w rozmieszczeniu ludności na Ziemi.

Cele szczegółowe:

■ **po lekcji uczeń potrafi:**

- wyjaśnić terminy: anekumena, ekumena, subekumena, antropopresja;
- wymienić czynniki sprzyjające osadnictwu oraz bariery rozwoju osadnictwa;
- wskazać obszary o zróżnicowanym rozmieszczeniu ludności na Ziemi;
- wyjaśnić wpływ różnych czynników na rozmieszczenie ludności.

Metody kształcenia: pogadanka, metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy (praca z atlasem, podręcznikami i kartą pracy ucznia).

Środki dydaktyczne: podręcznik, atlas, Karta pracy – na s. 33–34.

Fot. 1. Chiny – najludniejsze państwo świata. Na zdjęciu ulica w Pekinie – rower wydaje się tu najrozsądniejszym środkiem lokomocji (wg szacunków pekińskimi ulicami każdego dnia przejeżdża 2,4 mln rowerów) (fot. PAP EPA/Michael Reynolds)

KARTA PRACY

Wskazówki: Zwróć uwagę na duże dysproporcje w rozmieszczeniu ludzi na Ziemi, które wynikają z różnych uwarunkowań, zarówno przyrodniczych, jak i pozaprzyrodniczych. W efekcie mamy do czynienia z obszarami prawie niezamieszkanymi, czasowo zamieszkanymi i stale zamieszkanymi. Blisko 70% ludności na Ziemi koncentruje się między 20°N a 60°N. Pamiętaj, że miarą koncentracji ludności na Ziemi jest gęstość zaludnienia. Ćwiczenia rozwiąż, posługując się atlasem szkolnym.

Zadanie 1. Na mapie konturowej Ameryki Południowej (ryc. 1) zaznaczono obszary o zróżnicowanej gęstości zaludnienia. Literami (A, B, C) zaznaczono obszary, na których wyraźne są bariery zasiedlenia, zaś cyfrą (1) obszar o dużej koncentracji ludności.

- a. Do każdego obszaru oznaczonego kolejną literą dopisz jeden dominujący rodzaj bariery osadniczej. Podaj nazwy obszarów.
- b. Dla obszaru oznaczonego cyfrą 1 wymień 3 czynniki (naturalny, ekonomiczny, polityczny/społeczny/historyczny), które zadecydowały o koncentracji ludności na tym terenie. Podaj nazwę obszaru.

Ryc. 1. Ameryka Południowa (zadanie 1)

- Obszar A, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar B, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar C, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar oznaczony cyfrą 1: .....
- Czynnik przyrodniczy dużej koncentracji ludności: .....
- .....
- Czynnik ekonomiczny dużej koncentracji ludności: .....
- .....
- Czynnik polityczny/społeczny/historyczny dużej koncentracji ludności: .....
- .....

Zadanie 2. Na mapie konturowej Azji (ryc. 2) zaznaczono obszary o zróżnicowanej gęstości zaludnienia. Literami (A, B, C) oznaczono obszary, na których wyraźne są bariery zasiedlenia, zaś cyfrą (1) obszar o dużej koncentracji ludności.

- Do każdego obszaru oznaczonego kolejną literą dopisz jeden dominujący rodzaj bariery osadniczej. Podaj nazwy obszarów.
- Dla obszaru oznaczonego cyfrą 1 wymień 3 czynniki (przyrodniczy, ekonomiczny, polityczny/społeczny/historyczny), które zadecydowały o koncentracji ludności na tym terenie. Podaj nazwę obszaru.

Ryc. 2. Azja (zadanie 2)

- Obszar A, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar B, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar C, bariera: ..... Nazwa obszaru: .....
- Obszar oznaczony cyfrą 1: .....
- Czynnik przyrodniczy dużej koncentracji ludności: .....
- .....
- Czynnik ekonomiczny dużej koncentracji ludności: .....
- .....
- Czynnik polityczny/społeczny/historyczny dużej koncentracji ludności: .....
- .....

Czas lekcji: 1 godzina lekcyjna.

Tok lekcji:

I. Część wstępna

1. Nauczyciel, na podstawie analizy mapy gęstości zaludnienia na świecie zamieszczonej w atlasie, zwraca uwagę uczniom na duże dysproporcje w rozmieszczeniu ludności na Ziemi. Odwołuje się do wiedzy uczniów z poprzednich lekcji i przypomina definicję gęstości zaludnienia. W ten sposób zwraca uwagę uczniów na fakt, że miarą koncentracji zaludnienia jest właśnie gęstość zaludnienia.
2. Następnie nauczyciel prosi uczniów o wymienienie obszarów o dużej i małej koncentracji ludności na świecie. Uczniowie dochodzą do definicji: ekumeny, subekumeny i anekumeny.
3. Nauczyciel wyjaśnia, że zbyt duża gęstość zaludnienia jest niekorzystna dla działalności i życia człowieka, a przede wszystkim dla środowiska, w którym żyje. Wprowadza pojęcie antropopresji.

II. Część zasadnicza

1. Nauczyciel rozdaje karty pracy. Ta część lekcji zmierza do określenia przez uczniów przyczyn dysproporcji w rozmieszczeniu ludności. Uczniowie zapoznają się z czynnikami wpływającymi na zaludnienie różnych obszarów na Ziemi.

2. Nauczyciel dzieli klasę na 2 grupy. Pierwsza grupa określa czynniki rozmieszczenia ludności na obszarze Ameryki Południowej (zadanie nr 1 z *Karty pracy*), a druga – określa czynniki rozmieszczenia ludności na obszarze Azji (zadanie nr 2 z *Karty pracy*).

III. Część podsumowująca

1. Nauczyciel przy zaangażowaniu uczniów podsumowuje z nimi lekcję. Wspólnie dochodzą do wniosku, że czynniki kształtujące stopień zasiedlenia Ziemi można podzielić na naturalne (przyrodnicze) i pozaprzyrodnicze.
2. Uczniowie wyciągają wniosek o większym zaludnieniu półkuli północnej oraz o większym udziale szerokości podzwrotnikowych i umiarkowanych w zaludnieniu Ziemi.
3. Zadając pracę domową, nauczyciel prosi uczniów o wskazanie naturalnych i pozaprzyrodniczych przyczyn różnic w zaludnieniu Górnego Śląska oraz Pojezierza Pomorskiego.

dr **MICHAŁ JASNOSZ**

Uniwersytet Łódzki, Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej
i Organizacji Przestrzeni (absolwent),
ul. Kopcińskiego 31, 90–142 Łódź.

Fot. 2. Maroko. Nomadowie marokańscy ze stadem wielbłądów przy wodopoju na Saharze ok. 250 km od Rabatu – pustynie należą do z najrzadziej zaludnionych obszarów na Ziemi (fot. PAP EPA/Karim Selmaui)